

La poesia que ens fa somiar és la poesia que ens manté vius

LLIBRES / POESIA / 30 ABRIL, 2019

Malgrat que Josep Elias (Courbevoie, París, 1941 – Cadaqués, 1982) es va donar a conèixer com a poeta en llengua castellana, la seva breu però intensa trajectòria com a escriptor en llengua catalana és remarcable.

Conegut especialment com a poeta de l'anomenada generació realista dels setanta, el primer llibre d'Elias en català va ser *Per a un duc Bach escriví música d'orgue, a Weimar* (Llibres de l'Óssa Menor, 1971), que va ser guardonat amb el Premi Carles Riba l'any 1970 i va comptar amb pròleg de Maria Aurèlia Capmany. Ara que acabem de deixar enrere l'Any Capmany, que commemorava amb encert el centenari del naixement de l'escriptora, potser ens hauríem de plantejar la necessitat de les operacions que pretenen fer reemergir escriptors molt més desconeguts pel gran públic. És el cas, per exemple, de Josep Elias, que va morir a quaranta anys, amb tres llibres de poesia en català i dos més de narrativa (l'últim dels quals, *Descomposicions*, va guanyar la primera edició del Premi Documenta. De fet, la segona edició del Documenta va recaure en Valerià Pujol, poeta que també va morir amb quaranta anys i que no deixa de ser un altre desconegut pel gran públic. El parèntesi és llarg, ho sé, i no cal donar aquí un llistat de noms, però crec que potser valdria la pena que, tots plegats, hi reflexionéssim.)

El títol, *Per a un duc Bach escriví música d'orgue, a Weimar*—podria ser un díptic, però no ho és—, remet a uns personatges i a un context que no tenen res a veure amb el contingut dels poemes. O, si més no, no hi tenen *aparentment* res a veure. Elias, de manera sistemàtica, construeix els poemes amb versos lliures. Tanmateix, tots els poemes estan tocats d'una musicalitat, d'una melodia rítmica, elaborada de vegades a través de repeticions i d'altres vegades a través d'encavalcaments, que es relaciona perfectament amb el contingut del llibre. Per resumir-ho, a *Per a un duc Bach escriví música d'orgue, a Weimar* Elias exposa les circumstàncies d'un jo líric que pren consciència del pas del temps, amb les problemàtiques que aquest fet porta implícites en relació amb els altres — en aquest cas: en relació amb les dones— i amb l'intent de trobar un lloc, un espai, on poder sentir-se a gust i que, així, esdevingui propi.

Mai no he estat partidària de les interpretacions en clau biogràfica de les obres, però hi ha dades que sobresurten per elles mateixes, com una revelació. Elias tenia trenta anys quan va publicar *Per a un duc Bach escriví música d'orgue, a Weimar*. Això podria no tenir cap importància, però la qüestió és que el llibre expressa un conjunt de circumstàncies que són pròpies de la generació a la qual va pertànyer l'autor. De fet, la qüestió de les generacions és tractada per Elias al poema «La inútil fugida a Egipte», que acaba amb els següents versos:

Faig l'esforç de retrobar-me en un futur, i són altres generacions,
altres generacions que no necessitaran ni definir-se ni salvar-se.
Una pluja trista embruta els carrers de matinada
i les notícies de la guerra cauen enmig del silenci.

La Caputxinada o la guerra del Vietnam, per citar-ne només un parell, són alguns dels esdeveniments històrics que fàcilment els lectors podem descobrir, com si es tractés d'una casualitat, en els poemes d'Elias. Això, i també una forta influència de Gabriel Ferrater. El mestratge de Ferrater en els poetes joves d'aquesta generació ja ha estat comentat en diverses ocasions. Però potser no s'ha fet prou èmfasi en la tendència ferrateriana que desprèn la poesia d'Elias. El contingut de *Per a un duc Bach escriví música d'orgue, a Weimar* que abans he intentat resumir, es podria sintetitzar amb un, potser, altre díptic, encara més breu: les dones i els dies. Les relacions amoroses o eròtiques, són presents en el poemari d'Elias. L'assumpció de les problemàtiques que comporta l'edat adulta, que vol dir fer-se gran, són presents en el poemari d'Elias. Però també hi ha uns paisatges, comuns a Ferrater, que també són presents en el poemari d'Elias: encara que l'autor és capaç de transitar poèticament per Amsterdam, París, Nova York o Barcelona, Cadaqués, amb les seves platges, amb les seves característiques casetes blanques de pescadors, també forma part del context en què se situen els poemes. L'últim poema del llibre es titula justament «Cadaqués», i en certa manera clou el viatge iniciàtic cap a la maduresa que presenta el jo poètic al llarg de *Per a un duc Bach escriví música d'orgue, a Weimar*.

Quasi dotze anys ja fa que fujo a Cadaqués
 On tant he estimat
 Estimar, l'ombra de la paraula omple el silenci
 Com l'onada que se'n va i torna
 I arrossega meduses mortes, tresors caducs.
 [...]

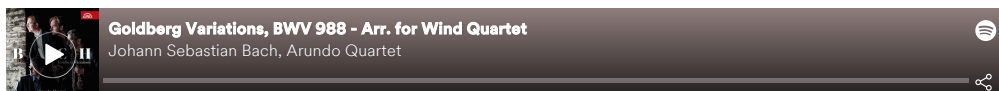
I després pixo seguint la música que fa la pluja
 I estic content o potser trist, poc que ho entenc
 D'aquesta terra només demano l'assentiment
 La veu anàrquica, dura i arcaica, la força hermètica
 Que m'identifica i revifa si bufa el vent
 I de bell nou em llença vora les barques dels grans viatges.

El viatge que dibuixa *Per a un duc Bach escriví música d'orgue, a Weimar* troba un paral·lel amb la musicalitat a la qual no es deixa de fer referència al llarg de tota l'obra. Tanmateix, es tracta d'una expressió molt narrativa. I la narrativitat dels poemes és una altra de les característiques comunes entre Elias i Ferrater. Però Elias fins i tot és capaç de reforçar-la amb la inclusió de certs elements, com una carta que s'espera que arribi o *Les Trois Mousquetaires*, per exemple, que conformen un fil conductor gràcies a la seva reiterada aparició en diversos poemes. En el pròleg de *Per a un duc Bach escriví música d'orgue, a Weimar*, Maria Aurèlia Capmany destaca la «meticulosa llibertat» dels versos d'Elias, que «vol dir-nos fil per randa com canvien els temps, com s'enfosqueixen els dies, com s'ho fa la claror per delimitar cada cosa». Elias ho fa a través de l'observació de les coses, el descobriment de les coses, la descripció de les coses, l'enumeració de les coses. I en cap cas no jutja. Per aquest motiu, la seva llibertat expressiva li permet escriure poemes sobre la moral i les mentides que acompanyen les relacions amoroses, sobre la presència abassegadora de la solitud, sobre la trista vida que porten els soldats. Vegem-ho.

Pel que fa a la qüestió eroticoamorosa, els poemes d'Elias incorporen un tu femení que, en la majoria d'ocasions, és descrita com una dona molt jove, caracteritzada per una curiositat corporal, és a dir, sexual, que contrasta amb la «quietud experta d'estimar» del jo poètic masculí, més madur. Així és com els lectors descobrim la segona de les preocupacions entorn de la qual gira *Per a un duc Bach escriví música d'orgue, a Weimar*: l'assumpció del pas del temps. El jo poètic no s'està d'expressar els seus dubtes, les seves pors, el sentiment de no-pertinença que experimenta amb relació a allò que fa, amb els espais on es troba, amb les dones. Tanmateix, malgrat la diferència d'edat que s'intueix entre els protagonistes de la major part de poemes amorosos, la condescendència no hi té cabuda, ja que l'autor és capaç de posar de manifest, en poemes com «Dret a sufragi» o «Ni un crit», les mancances afectives, amoroses i socials que pateixen les dones només pel fet de ser dones, quedant relegades a un paper passiu dins els rols de gènere més habituals a finals de la dècada dels

seixanta. Abans hem dit que Elias no emet judicis. I això és cert, perquè encara que els poemes exposen les circumstàncies en què es troben bona part de les dones del moment, no incorporen una crítica social explícita o caduca. D'aquesta manera, els poemes d'Elias mantenen tota la seva vigència, malgrat haver estat escrits fa gairebé cinquanta anys, perquè l'exposició no compromesa de la realitat del moment pot assimilar-se encara ara. Elias trasllada de manera diàfana la realitat a la poesia, sense consideracions que vagin més enllà d'ella mateixa. Així, la seva obra pot assolir el seu sentit: posar a l'abast dels lectors allò que succeeix, el que el jo poètic veu o experimenta, i ho fa d'una manera estudiada, mesurada, harmoniosa, tal com ho reclama la música de la poesia.

Tots hem sentit alguna vegada la llegenda del comte von Keyserling, que patia insomni. Cansat d'escoltar Goldberg, que cada nit tocava les mateixes peces, va encarregar a Bach la composició de noves obres, amb la voluntat d'ampliar el repertori i, alhora, aconseguir alleugerir el son. Tant se val si l'anècdota és verídica o falsa; el més important és que així van sorgir les variacions de Goldberg. Només per això ja hem de fer confiança a la justícia poètica que acompanya la llegenda. Josep Elias, a *Per a un duc Bach escriví música d'orgue, a Weimar*, actua d'una manera similar. Com si es tractés d'un compositor, el poeta canvia l'orgue de Bach pels instruments de la poesia (la llengua, el ritme, la música), i amb la seva creació, els lectors, assimilats ara a ducs de Weimar, podem somiar, podem escoltar una nova veu, podem gaudir d'unes variacions que ens transporten de la realitat més immediata i personal a un univers poètic que ens acosta als altres i ens fa sentir part d'un tot. No és que la poesia d'Elias obli allò que passa al món, ben al contrari: és gràcies a la poesia d'Elias que podem sobreviure a tot allò que passa el món, ja que l'autor ens ho fa present a través de la poesia i, d'aquesta manera, podem somiar amb tots els camins que seguiran, amb les històries de totes les cançons que encara s'han d'escriure. La poesia, igual que la música, no morirà mai; són eternes. Per aquest motiu, doncs, amb l'obra d'Elias podrem descansar, agafar aire i somiar. Sense el somni no és possible continuar endavant.

ETIQUETES: [DESCOMPOSICIONS](#) [GABRIEL FERRATER](#) [GENERACIÓ REALISTA DELS 70](#) [JOSEP ELIAS](#) [LLIBRES DE L'ÒSSA MENOR](#)
[MARIA AURÈLIA CAPMANY](#) [PER A UN DUC BACH ESCRIVÍ MÚSICA D'ORGUE A WEIMAR](#) [PREMI CARLES RIBA](#)

ANNA PERERA ROURA | ÚLTIMES PUBLICACIONS

(Banyoles, 1986). És llicenciada en Filologia Catalana, màster de Recerca en Humanitats i doctora en literatura catalana, amb la tesi *L'erotisme en la poesia catalana del segle XX: Joan Salvat-Papasseit, Josep Palau i Fabre i Gabriel Ferrater*. Treballa a la Universitat de Girona fent gestió i recerca.

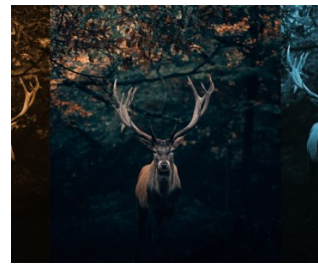
Articles relacionats

**Poemes que es fan
amics**

Ser dramaturga era i és

**Els cérvols i la neu: la
proposta de Toni Sala
contra el «realisme
academista»**

[Llibres](#)
[Cultura](#)
[Nosaltres](#)
[Contacte](#)

© LA LECTORA
hola@lalectora.cat

[Política de privacitat](#)
[Copyleft](#)

© LA LECTORA 2018